

VARIA

— KÖNYVISMERTETÉS —

ERDŐDY János: *Qui missilia iactant in vulgus.*

A nép közé történő pénzszerzés a római jogban

[A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Könyvei –
Doktori értekezések 11.] Budapest, Pázmány Press, 2014. 159.

I.

Mindig nagy öröm a római jogászok kis hazai közössége számára – különösen azért, mert viszonylag ritka eseményszámba megy egy kizárólagosan római jogi tárgyú monográfia megjelenése –, ha kézbe vehetünk egy római jogi tárgyú *opust*, s méginkább, ha a legmagasabb szakmai követelményeknek is minden tekintetben megfelelő monográfiát. A nem római jogász szakemberekben talán is nem mindig tudatosul, milyen fáradságos az elsősorban latin nyelvű, a tételes jogi szakszövegeken kívül a szépirodalmi forrásokat is magában foglaló roppant gazdag primer forrásanyagot már csak áttekinteni is, azok rendszerezéséről, az egyes szövegek mélyreható exegéziséről, a vizsgálódásnak a legmodernebb, a hazai mellett legalább a német, az olasz, az angol, a francia és a spanyol nyelvű szakirodalomra történő kiterjesztéséről már nem is beszélve, és pláne nem szólva a középkori és újkori jogtörténeti forrásanyagról, vagyis a római jog hatástörténetének vizsgálatáról, ill. a római jogi alapú összehasonlító jogtörténeti, valamint összehasonlító jogi elemzésekről. A valóban elkötelezett római jogi kutatómunka egy egész életet kíván meg, az erőfeszítések pedig sokszor csak hosszú távon térülnek meg, ha megtérülnek egyáltalán; és az is kétségtelen, hogy sokszor nehéz (bár persze korántsem lehetetlen) bármit is hozzátenni a római jog csodálatosan gazdag szakirodalmához.

Nagy örömünkre szolgál és megtiszteltetés számunkra, hogy Erdődy János (adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Római Jogi Tanszék) közelmúltban megjelent római dologi jogi tárgyú monográfiáját ismerethetjük. A könyvnek már önmagában nagy jelentőséget ad, hogy monografikus szintű római dologi jogi témájú mű hazánkban Diósi György angol nyelvű könyve¹ óta nem jelent meg (Benedek Ferenc remekbe szabott dologi jogi jegyzetét most nem számítva).

A könyv legfontosabb előzményeként utalunk arra, hogy Erdődy János magas színvonalú PhD-értekezését 2012-ben védte meg „*Radix omnium malorum?* A

¹ Diósi György: *Ownership in ancient and preclassical Roman law*, Budapest, 1970.

pénzzel összefüggő egyes római dologi jogi kérdésekről” címmel.² A doktori értekezés – címéből is kitűnően – a pénz római jogi problematikáját vizsgálta dologi jogi aspektusból. E tekintetben fontos kiemelni, hogy a pénz úgyszólván teljes római jogi problémakörét korábban Bessenýó András elemezte 1994-ben megvédett impozáns kandidátusi értekezésében.³ Nagy fába vágja fejszét, aki Bessenýó tanár úr – könyv formájában sajnos meg nem jelent – értekezése után a pénz igen-igen összetett és problematikus római jogi kérdéskörét vizsgálata tárgyává teszi, de Erdődy sikerrel oldotta meg ezt a korántsem könnyű feladatot. Erdődy értekezése a pénz római jogi problematikáját meglehetősen tág kontextusban vizsgálta, egy első látásra talán bonyolultnak tűnő és külön értelmezést igénylő vonalvezetésre felfűzve az érdemi mondanivalót. A disszertáció – a szerzőtől megszokott szakmai és stílári igényességgel, igen gazdag forrás- és szakirodalmi bázisra támaszkodva – a pénz mi- benlétere vonatkozó áttekintést követően a pénzre vonatkozó romanista *communis opinio*, majd a *rerum natura* önálló monográfiát megkívánó problematikáját elemzi, ezt követően pedig a *res* római jogi jelentéseit (különös tekintettel a *res incorporales* problémakörére), valamint (exkurzus gyanánt) a kincstalálás problematikáját vizsgálja; a disszertáció jogász–dogmatikai szempontból talán legizgalmasabb kérdéseket fessegető utolsó fejezete pedig a *iactus missilium* problémakörével foglalkozik.

A jelen recenzió tárgyát képező könyv az értekezés eme utolsó fejezetének átdolgozott és jelentős mértékben kibővített változata, amely a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara „Doktori értekezések” c. sorozatának 11. köteteként látott napvilágot 2014-ben. A mű lektorálásának feladatát El Beheiri Nadja tanszékvezető professzor asszony vállalta magára, aki korábban Erdődy disszertációjának témavezetője is volt. Lektora és témavezetője mellett hangsúlyozottan kell utalnunk Zlinszky János professzor úr Erdődy munkásságában betöltött, aligha túlbecsülhető szerepére is. A római jog nemzetközileg is nagyra értékelt tudósa volt az, aki – a könyv Előszavának tanúsága szerint is – elindította pályáján Erdődy Jánost, akinek kutatásaira szeretve tisztelt mesterének inspiráló okfejtései nagy hatást gyakoroltak és gyakorolnak is mind a mai napig. Bizton állíthatjuk – a most recenzeált könyv alapján is –, hogy Erdődy János méltó képviselője annak az iskolának és római jogi műhelynek, amit Zlinszky János annak idején létrehozott.

Jelen sorok szerzője könyv formájában is szeretett volna olvasni Erdődy tollából egy, a pénz dologi (és esetleg kötelmi jogi) kérdéskörét teljes egészében feldolgozó monográfiát. A szerző mértéktartására vall azonban – és ezt dicséretesnek tartjuk –, hogy ezúttal „csupán” egyetlen, azonban annál összetettebb problémakör: a *iactus missilium* (és annak kontextusa) mélyebb vizsgálatát tűzte ki célul. Bízunk abban ugyanakkor, hogy idővel a disszertáció további fejezetei is napvilágot látnak majd önálló könyv (esetleg könyvek) formájában.

² ERDŐDY János: *Radix omnium malorum? A pénzzel összefüggő egyes római dologi jogi kérdésekről*. Doktori értekezés. Budapest, 2012. (<https://jak.ppke.hu/uploads/articles/12332/file/Erd%C5%91dy%20J%C3%A1nos%20PhD.pdf>). 297.

³ BESSENYŐ András: *A pénz problémája a római magánjogban*. Kandidátusi értekezés. Pécs, 1994.

II.

A XX. század hazai római jogi szakirodalmában számos, e tárgykörben megjelent tanulmányaikra tekintettel – a fájdalmasan fiatalon elhunyt Diószdi mellett, aki a tulajdonjog archaikus és préklasszikus római jogi kérdéseit önálló, a szakirodalomban a mai napig hivatkozott (fentebb már idézett) angol nyelvű monográfia keretei között vizsgálta – Brósz Róbert budapesti és Benedek Ferenc pécsi római jogász professzorok számítottak a római dologi jog első számú szakértőinek. Benedek a *iactus missilium* problematikáját is több alkalommal és behatóan vizsgálta, zseniálisan eredeti meglátásokkal járulva hozzá e vonatkozásban is a jogi romanisztika kutatási eredményeihez.⁴ Munkáira jelentős mértékben támaszkodott Erdődy is.

Ami a *iactus missilium* tényállásának benedeki interpretációját illeti: a hazai római jogászok számára jól ismert, hogy Benedek azzal a hagyományos pandektista nézettel szemben, amely szerint a nép közé történő pénzszórás egy *traditio in incertam personam*nak (vagyis egy pontosan meg nem határozott személy irányában történő átadásnak) tekinthető, a *iactus missilium* kapcsán a tulajdon-*derelictió*ként és az azt követő *occupatió*ként történő értelmezést tekinti helytállóknak. Benedek nagy hangsúllyal mutatott rá arra, hogy az elhagyott dolgok esetében a tulajdonjog körüli bizonytalanság miatt a *res derelicta* birtokba vevője rendszerint elbirtoklásra szorult; pénzdaraboknál elbirtoklásról beszélni azonban gyakorlati okból képtelenség, és a pénzen – mint *res derelicta*n – annak birtokba vevője nyomban tulajdonjogot is szerez, mégpedig *occupatio* útján.

III.

Erdődy János könyve hat fejezetben fejt ki mondanivalóját; a szorosan vett *iactus missilium* tényállásával, ill. a jogi konstrukció értelmezésének lehetőségeivel az utolsó fejezetben foglalkozik. A bevezető gondolatokat tartalmazó és igen dicséretes módon részletes irodalmi forrásanyagot is felvonultató I. fejezetet (11–34.) követően a II. fejezet a *iactus* és a *missilia* kifejezések forrásbéli előfordulásait tekinti át példamutató alaposággal, a részletekre koncentráló tudományos munka manifesztációjaként (35–43.). Aki csak vajmi keveset is foglalkozott tudományos értelemben római joggal, pontosan tudja: a római jogi kutatások ott kezdődnek, hogy a szerző összegyűjti azt az elvileg teljes körű forrásanyagot, amelyben az általa elemezni kívánt terminus technicusok szerepelnek, tehát ha megvizsgálja egy-egy adott kifejezés összes forrásbéli előfordulását. A releváns források összegyűjtése és értékelése Erdődy eredeti forráskutatásain alapul, szemben azzal az olykor alkalmazott és sajnos igen káros módszerrel, amely a forrásanyagot – ha az adott mű támaszkodik egyáltalán az eredeti forrásokra – a szekunder irodalomból gyűjti össze. A szerző magas szintű latintudása lehetővé tette az eredeti forráskutatásokat, amely példaértékű

⁴ BENEDEK Ferenc: Így szórták a pénzt Rómában. *Jogtudományi Közöny*, 37., (1982) 698–706.; Uő: Derelictio, occupatio, usucapio. In: *Jogtörténeti Tanulmányok* 5. 1983. 7–31.; Uő: Iactus missilium. In: *Sodalitas. Scritti in onore di Antonio Guarino*. V. Napoli, 1984. 2109–2129.

lehet mindenki számára, aki római joggal foglalkozik. Az egyes kifejezéseket Erdődy etimológiai szempontból is megvizsgálta, a tekintélyes etimológiai szótárakra (Walde–Hoffmann; Ernout–Meillet) is támaszkodva. Mivel a *iactus missilium* konstrukciójának jogdogmatikai értékelése kapcsán többféle tulajdoni szerzőmód is szóba jöhet, ill. a szerző a *iactus missilium* szélesebb kontextusának elemzését tűzte ki célul, a következő három fejezet olyan dologi jogi problematikákat vizsgál, amelyek részletesebb vizsgálata önmagában véve is bőven kiadna egy-egy önálló monográfiát. A III. fejezetben a szerző az *occupatio* jogi konstrukcióját, pontosabban az *occupatio* mibenlétét, fogalmát, feltételeit és joghatását vizsgálja (45–52.), míg a IV. fejezetben a *derelictio* problematikáját teszi analizise tárgyává (53–98.), a legrészletesebben a *lex Rhodia de iactu mercium* problémakörét elemelve.⁵

Némi szépséghibaként róhatjuk fel a szerzőnek, hogy célszerű lett volna a *derelictio* kérdéskörét az *occupatiót* megelőzően tárgyalni; egyrészt azért, mert ahhoz, hogy egy dolog okkupálható legyen, előbb elhagyottá kell válnia (amennyiben a *res derelictae*-t ragadjuk ki az *occupatio* lehetséges tárgyai közül); másrészt pedig az V. fejezet az (*usucapio* melletti) legfontosabb tulajdoni szerzőmód: a tulajdontráditio, ill. a *iusta causa traditionis* kérdéskörét elemzi (99–111.). Elegánsabb megoldás lehetett volna talán, ha a szerző előbb a *derelictio*, majd az *occupatio* mint eredeti, ezt követően pedig a *traditio* mint származékos tulajdoni szerzőmód kérdéskörét vizsgálta volna – persze ez a sorrendiség nem tekinthető kardinális kérdésnek. Az *occupatio* és a *derelictio* kifejezések kapcsán a szerző – a *iactushoz* és a *missiliához* hasonlóan – részletes etimológiai és fogalomtörténeti analízist nyújt.

Jelen sorok írójának azonban néhány tekintetben hiányérzete támadt a mű egyes részeinek olvasása során, ill. helyenként kénytelen vitába is szállni az általa igen tisztelt pályatársával. Természetesen az, hogy egy szerző miről és miképpen, pláne, hogy milyen hangsúlyokkal ír, az ő szuverén joga; azt pedig végképp nem lehet felróni neki, ha egy olyan tudományos álláspontot fogad el, amiről másképpen is lehet vélekedni.

Jelen sorok szerzőjét azonban nem győzték meg minden tekintetben az *occupatio* fogalmára vonatkozó – egyébként kitűnő – fejtegetések. Az teljesen világos és magától értetődő, hogy a foglалás uratlan dolog birtokbavétele (*apprehensio*), de vajon a tulajdonszerzési szándék is tényállási eleme az *occupatió*nak, ill. verifikálható-e az a Földi–Hamza-féle római jogi tankönyv által is képviselt álláspont⁶ a források alapján, amely szerint az *occupatio* tényállási eleme a tulajdonszerzési szándék is? Egyáltalán: mivel az *occupatiót* olyan tulajdoni szerzőmódnak tekintjük, amely mintegy eleve magában foglalja a jogcímet, a tulajdoni szerzőmód kontextusában vett *causa* pedig az egyik szokásos meghatározás szerint egy olyan jogi célt jelent, amelynek érdekében a tulajdonjog megszerzése végbemegy: hogyan kerül a definícióba a tulajdonszerzési szándék? Erdődy leszögezi, hogy az *occupatiót* a tényleges fizikai birtokba vétel valósítja meg, joghatások azonban álláspontja szerint csak ak-

⁵ A hazai szakirodalomból ld. ehhez alapvető jelleggel FÖLDI András: *Kereskedelmi jogintézmények a római jogban*. Budapest, 1997. 212–223.

⁶ FÖLDI András – HAMZA Gábor: *A római jog története és intézményei*. Budapest, 2014⁹. 333.

kor fűződnek hozzá, ha a foglalási szándék is megvan (52.). Mi a helyzet mármost az olyan uratlan dologgal, amit valaki birtokba vesz, de esetlegesen tulajdonszerzési szándék nélkül? A birtokba vevő ilyenkor nem szerez tulajdont a dolog felett? E kérdéseket nem mi és különösen nem most fogjuk megválaszolni, inkább csak a továbbgondolás szándékával tesszük fel azokat.

A könyv utolsó, VI. fejezete – több mint 110 oldalnyi előkészítést követően térve rá a kulcsfontosságú mondanivalóra – példamutató alapossgal, forrásexegézisek útján mutatja be a *iactus missilium* tényállását, részletesen és több oldalról elemézve a jogi konstrukciót, ill. annak meglehetősen összetettségét (113–134.). A könyv egészéhez képest e fejezet terjedelmét talán rövidnek érezhetjük – persze ebbéli kritikánk annyiban túlzottan szigorú és megalapozatlan is lehet, hogy a korábbi fejezetek számos további fontos információval szolgálnak a *iactus missilium* problémaköréhez, ill. tudományosan messzemenően megalapozottá teszik a könyv témája szempontjából központi jelentőségű VI. fejezetben foglaltakat. Amit viszont mindenképpen meg kell állapítanunk: a *traditio* és a *iusta causa traditionis* kérdéskörét egészen biztosan nem lehet 13 oldalban megalapozottan kifejteni (V. fejezet), még akkor sem, ha a *traditio*ra vonatkozó részek természetesen a könyv tulajdonképpeni, érdemi mondanivalójának megalapozását szolgálják csupán. E fejezetben olyan forráshegyek elemzésére is sor kerül, amelyeknek könyvtárnyi irodalma van; így pl. az absztrakttulajdonátruházás modern, Savigny által kidolgozott elméletének alapjául szolgáló, híres-hírhedt Iul. D. 41, 1, 36 elemzése során véleményünk szerint számos további szempont, ill. szakirodalmi álláspont figyelembe vételére és ez által részletesebb exegézisre kerülhetett volna sor.⁷

Erdődy könyve centrális jelentőségű részének vizsgálódási tárgya röviden annyiban foglalható össze, hogy miképpen is lehet dogmatikailag minősíteni a *iactus missilium* tényállását? *Traditio in incertam personam*ról vagy inkább tulajdonderelictióról és egy azt követő *occupatio*ról van-e szó? Az ilyen kérdésfeltevésekkel sokszor felettébb óvatosan kell bánnunk, mert, mint ismert, a római jogtudósok számos, a modern jogokban lépten-nyomon használt fogalmat még nem dolgoztak ki explicit módon, és – az anakronizmus veszélyét elkerülendő – meg kell találnunk azt a kényes egyensúlyt, amely mellett a római jogi források alapján szerzett tapasztalatok leírása még tudományosan védhető, nem történetietlen, de egy modern joggal foglalkozó szakember számára is érthető lehet. Erdődy vizsgálódása kapcsán az anakronizmus problémája annyiban nem vetődik fel, hogy a *traditio* és az *occupatio* mint tulajdonszerzési módok, valamint a *derelictio* a római jogtudósok által jól ismert és részletesen kidolgozott jogi kategóriák voltak – még ha tudjuk is, hogy az *occupatio* szó nem is a modern értelemben vett foglalás, hanem az „elfoglaltság” jelentésben használatos a forrásokban⁸, amelyek esetében a visszavetítés,

⁷ Ezzel a forráshellyel e sorok írója is több alkalommal foglalkozott; ld. legutóbb SIKLÓSI IVÁN: *A nemlétező, érvénytelen és hatálytalan jogügyletek elméleti és dogmatikai kérdései a római jogban és a modern jogokban*. Budapest, 2014. 96–101., szakirodalmi utalásokkal.

⁸ Vö. FÖLDI – HAMZA i. m. 333¹⁰. Ugyanakkor különösen a *Digesta* 41. könyvének 1., „*De acquirendo rerum dominio*” titulusa alatt fölvetett számos forrásszöveg tanúsága szerint – az *occupare* igével (ld.

ill. az anakronizmus ezzel elválaszthatatlan összefüggésben felmerülő problematikája nem vetődik fel. Más kérdés persze, hogy a római jogtudósok mindig esetről esetre vizsgálódtak; a kazuisztikus jogszemlélet a római jogra mindvégig, még az absztrakciónak a klasszikus joghoz képest magasabb szintjét mutató iustinianusi római jogra is jellemző.⁹ Nem veszélytelen tehát olyan tiszta, világos rendszert és koherenciát, ill. modern dogmatikai megfontolásokat számon kérni a római jogtudósoktól, mint ami a modern jogban elvárható. Konkrétabban arra gondolunk, hogy valóban érdekelte-e annyira a *iactus missilium* konstrukciójának dogmatikai minősítése a rómaiakat, mint ahogyan a témával foglalkozó mai szakembereket? Ez a kérdés persze számos más területen is föltehető; hogy saját korábbi kutatásainkból merítsünk, és önkritikus megállapítást tegyünk, pl. a *laesio enormis* dogmatikai konstrukciójának modern szempontokon nyugvó értékelése tárgyában folyó vita – ti., hogy az adásvétel megtámadásáról, a vevő által történő vételár-kiegészítés esetén pedig *convalescentiáról* van-e szó, vagy ezek helyett inkább az érvényes adásvétel elállás útján történő felbontásáról, ill. az adásvétel hatályban tartásáról van-e szó – tulajdonképpen ápolémiának is tekinthető annyiban, hogy a római jogtudósok számára ez a kérdésföltevés már önmagában véve is idegen lett volna, merő modern jogdogmatikai megfontolásokról lévén szó ezen álláspontok esetében a *laesio enormis* jogi konstrukcióját tekintve.¹⁰

Erdődy nagyon helyesen nem túlozza el a *iactus missilium* tényállásának minősítését illető vita jelentőségét, és – bár hosszas vizsgálódásának eredményeképpen ő maga a *iactus missilium* esetében a tulajdon-*derelicti*óként, ill. az azt követő *occupati*óként való interpretáció mellett foglal inkább állást a hagyományos, a *iactus missilium*ot *traditio in incertam personam*ként kezelő felfogással szemben – mindkét felfogás mellett szolgál érvekkel, ill. ellenérvekkel, továbbá lelkiismeretesen, részletes forrásbázis alapján megvizsgálja a *iactus missilium* egész társadalmi kontextusát,

pl. Gai. D. 41, 1, 7, 5: „*cuius tamen totum agrum novus alveus occupaverit*”; Pomp. D. 41, 1, 30, 3: „*occupatus esset*”, ill. „*occupatus est*”) és, tegyük hozzá, ennek különféle származékaival (különösen az *occupare* ige participiumával [*occupans*], ld. pl. Gai. D. 41, 1, 3 pr.: „*Quod enim nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur.*”; Gai. D. 41, 3, 3, 2: „*nostrum esse desinit et rursus occupantis fit*”; Gai. D. 41, 1, 5, 1: „*desinere nostram esse et rursus fieri occupantis*”; Gai. D. 41, 1, 5, 4: „*alioquin occupantis fit*”; Gai. D. 41, 1, 5, 5: „*desinant nostra esse et fiant occupantium*”; Gai. D. 41, 1, 7, 3: „*Insula quae in mari nascitur... occupantis fit*”; Pomp. D. 41, 1, 30, 4: „*id, quod nullius sit, occupantis fit*”; Cels. D. 41, 1, 51, 1: „*Et quae res hostiles apud nos sunt, non publicae, sed occupantium fiunt.*”) a források igen gyakran a foglalást mint tulajdonszerzési módot jelölik.

⁹ E kérdéskörhöz – a kazuisztika és az absztrakció viszonyához a római jogban – ld. a hazai szakirodalomból alapvető jelleggel PÓLAY Elemér: *A római jogászok gondolkodásmódja*. Budapest, 1988.

¹⁰ E problémához ld. SIKLÓSI i. m. 234–242.; JUSZTINGER János: Észrevételek a felentúli sérelem római jogi forrásaihoz. In: ADÁM Antal (szerk.): *PhD Tanulmányok 9*. Pécs, 2010. 343. skk.; Uő: *A vételár meghatározása és szolgáltatása a konszenzuális adásvétel római jogi forrásaiban*. Doktori értekezés. Pécs, 2012 (≡ http://doktori-iskola.law.pte.hu/files/tiny_mce/File/Vedes/jusztinger/jusztinger_ertekezés_muhely.pdf). 160.; PÓKECZ KOVÁCS Attila: *Laesio Enormis and its Survival in Modern Civil Codes*. In: E. ŠTENPIEN (szerk.): *Kúpna zmluva – história a súčasnost' II*. Košice, 2014. 219. skk.; Uő: *A felentúli sérelem dogmatikai konstrukciója a római jogban és a modern polgári törvénykönyvekben*. *Jura*, 2014/2. 116. skk.

a dogmatikai értékelés mellett a *iactus missilium* társadalomtörténeti jellegű értékelését is nyújtva, ami igen jelentős értéke a műnek.

E sorok írója – elismerve természetesen Erdődy okfejtésének nem csupán a létjogosultságát, magas színvonalát, ill. tudományos megalapozottságát is – nem tudja elhallgatni, hogy a szerző és a könyv iránti minden tisztelete ellenére inkább a hagyományos, a *iactus missiliumot traditio in incertam personam*ként interpretáló nézet mellett tör lándzsát, ha állást kell foglalnia a tekintetben, hogy milyen tulajdoni szerzőmóddal is írható le leginkább adekvát módon a *iactus missilium* jogi konstrukciója. Egy ilyen állítást persze illik legalábbis röviden megindokolni. A *traditio in incertam personam*ként történő minősítés álláspontunk szerint azért tűnik adekvátabbnak, mint a *derelicti*óként és *occupati*óként történő minősítés, mert a nép közé történő pénzszorás esetében a pénzszorónak nem az a célja, hogy a dolog elhagyottá és így uratlanná váljon, hanem hogy ahhoz valaki hozzájusson és tulajdont szerezzen rajta. Mégpedig ajándékozás jogcímén, amely a *traditio*val együtt viszi át a tulajdonjogot; az *occupatio* már csak azért is nem jöhet itt szóba nézetünk szerint, mert az nem jogcímes szerzés. Erdődy abbéli meglátását, miszerint a *iactus missiliumot* éppen azért nem tekinthetjük *traditio in incertam personam*nak, mert a *iusta causa traditionis* mindenképpen hiányzik (111.), nem tudjuk osztani; vajon miért nem lehet a *iactus missiliumot donatio* címén történő *traditio in incertam personam*nak tekinteni? A *traditio* jogcíméül szolgáló *donatio*ban mindkét „fél”: a pénz szórója és annak felszedője minden további nélkül egyetértenek! Továbbá: a *missilia*, ha azt nyomban felszedik, csak elenyészően rövid ideig lehetne uratlan. Ahhoz, hogy a dolgot teljes bizonyossággal uratlannak lehessen tekinteni, hosszabb időnek kellene eltelnie, mint amennyi a szórás és a felszedés között (ideális esetben) eltelik. A közönséges *traditio*nál, amikor tehát az *in certam personam* történik meg, sem látunk ésszerűnek egy olyan elgondolást, hogy a dolog uratlan abban az időintervallumban, amikor az már nincs az átadó birtokában, de még nincs az átvevő birtokában sem. Ilyenkor azonban az átvevő nem *occupatio* folytán fog tulajdont szerezni az uratlanná vált dologon, hanem *traditio* útján, származékosan fog tulajdont szerezni az átadott dologon.

A *iactus missilium* speciális *traditio*ként történő minősítése tehát álláspontunk szerint dogmatikailag megalapozottabbnak tűnik; hangsúlyozni szeretnénk ugyanakkor, hogy Erdődy nézete is védhető lehet, és álláspontja igazolása céljából komoly argumentumok egész sorát hozza fel. Megállapításaink tehát nem Erdődy minősítésének helyességét vonják kétségbe, itt csupán saját – lehet, hogy nem is megalapozott – álláspontunk kifejtésére kerítettünk sort.

IV.

A könyv tartalmi mondanivalóját a magyar nyelvű összegzést követően igényes, a szerző magas szintű idegennyelv-tudását tükröző angol és francia nyelvű összefoglalók, továbbá egy számos, többségében idegen nyelvű szakirodalmat feltüntető, gondosan összeállított irodalomjegyzék egészíti ki.

Úgy véljük, a magyar jogi romanisztika újabb jelentős művel gazdagodott Erdődy János könyve által. A művet jó szívvel ajánlhatjuk a szorosán római joggal foglalkozó szakemberek körén túlmenően az ókortudománnyal, ill. klasszika-filológiával

foglalkozó szakemberek figyelmébe éppúgy, mint ahogyan a könyv a jogtörténettel, valamint a modern polgári joggal foglalkozó szakemberek érdeklődésére is messzemenően számot tarthat. Őszintén kifejezzük abbéli reményünket, hogy Erdődy János fentebb említett doktori értekezésének további részei is könyv formájában fognak majd napvilágot látni, még hozzá a nem túl távoli jövőben.

SIKLÓSI Iván
egyetemi adjunktus (ELTE ÁJK)

– BESZÁMOLÓ –

BESZÁMOLÓ A POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI ÉS NEMZETKÖZI MAGÁNJOGI KUTATÁSOKAT VÉGZŐ DOKTORANDUSZOK ÉS DOKTORJELÖLTEK IV. ORSZÁGOS KONFERENCIÁJÁRÓL

2015. március 13-án a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán negyedik alkalommal került megrendezésre a Polgári Eljárásjogi és Nemzetközi Magánjogi Kutatásokat Végző Doktoranduszok és Doktorjelöltek Országos Konferenciája. A PPKÉ JÁK Doktori Iskolája és Magánjogi Kutatócsoportja társ-szervezésével létrehívott rendezvény az elmúlt évek hagyományait követve kívánt lehetőséget teremteni a „*Határon átnyúló viták rendezése: Törekvések és Megoldások*” című konferencia keretében a polgári eljárásjoggal és nemzetközi magánjoggal foglalkozó fiatal kutatók számára, hogy tudományos eredményeiket egymással és az érdeklődő, magas számú hallgatósággal megosszák.

A konferencia Plenáris ülését a Doktori Iskola vezetőjeként *Dr. Bándi Gyula tanszékvezető professzor úr* nyitotta meg, aki köszöntő gondolatai mellett a határon átnyúló jogvitákban megjelenő interdiszciplinális problémák összetettségére hívta fel a figyelmet.

A 2012-ben útjára indított, az elmúlt években az ország csaknem minden jog-és államtudományi doktori iskolájának PhD hallgatóit megmérettetésre indított kezdeményezés megálmodója, *Dr. Harsági Viktória tanszékvezető professzor asszony* megköszönve a konferencia szervezésében részt vett oktatók (*Dr. Raffai Katalin, egyetemi docens; Dr. Szabó Sarolta, egyetemi docens; dr. Horváth E. Írisz, tudományos segédmunkatárs és dr. Suri Noémi, tudományos segédmunkatárs*) munkáját, a rendezvény célját méltatta: az évről évre magas számban megnyilvánuló doktoranduszok és doktorjelöltek által közölt hozzáadott gondolatok teszik igazán értékessé a konferenciát. A visszatérő előadók lelkesedése mellett más jogterületek művelőinek témához való alkalmazkodása is egyfajta visszajelzés a szervezők számára, hogy a doktoranduszok és doktorjelöltek számára – kutatási eredményeik prezentálása érdekében – nélkülözhetetlen az ilyen tudományos fórumokon való aktív részvétel.

A Plenáris ülés első előadójaként *Prof. Dr. Szabó Imre, prodeán úr* (SZTE ÁJTK) szólalt fel „*Súlyponti kérdések a polgári perrendtartás rekodifikációjában*” című referátumával. Előadásának középpontjában a perjogi kodifikációk szükségességének kérdése állt. A XIX. századtól kezdődően a polgári perrendtartások kodifikációinak történeti áttekintése mellett, az egyes kodifikációk mozzatárugóit a társadalmi és gazdasági viszonylatában ismertette. A jelenleg zajló perjogi kodifikáció sarokpontjai közül az alapelvek jelentősége, az osztott perszerke-

zet, az albíró intézményének bevezetése, a polgári perben biztosítható elektronizáció lehetőségei és korlátai, a kollektív igényérvényesítés szabályozásának szükségessége, valamint a polgári eljárásjogot érintő uniós szabályozás törvénykönyvben való elhelyezése kérdésében fejtette ki álláspontját.

Második előadóként *Dr. Horváthy Balázs docens úr* (SZE ÁJTK) tartotta meg referátumát „*Reformelképzelések a WTO vitarendezési eljárásával kapcsolatban*” címmel. Az államok közötti speciális kereskedelmi vitarendezési mód közvetlen hatásait az elmúlt 20 év tapasztalatai tükrében mutatta be. A vitarendezési mechanizmus sajátosságainak feltárását követően a reformelképzelések fő irányait ismertette. Véleménye szerint a vitarendezési eljárás lehetséges reformjának alapvető kérdései: szükséges-e a reform, a tagállamok érdekeltek-e ebben a reformban, és vajon a reform érdekében valóban lebontható-e a legnagyobb akadály, az ún. kompromisszum követelménye? Az előadó négy területet határozott meg, mely körében konszenzust kellene kialakítani a WTO jelenlegi 160 tagja körében: a transzparencia, a harmadik felek eljárásban való részvétele, a társadalmi részvétel kérdése, valamint a kereskedelmi túlmutató területek integrálása.

A Plenáris ülés *Dr. Edyta Gapska*, egyetemi docens asszony (John Paul II Catholic University – Lublin) „*Prospects of Online Dispute Resolution in Family Matters*” című vendégelőadásával zárult. A referátum az online vitarendezés családjogi jogvitákban való alkalmazhatóságának, az egyes technikák megfelelőségének lehetőségeit vette górcső alá. Az eljárásban lévő gyakorlati előnyökre reflektálva a méltányos egyezség jogszabályok általi biztosításának nehézségeire hívta fel a figyelmet. A technológia folyamatosan változásokat hoz a világban. Ez nemcsak a polgári eljárásjog speciális intézményeiben eredményez szükségszerű módosításokat, hanem a polgári jogvitákban való ítélezés alapvető elveire is kihatással van.

A Plenáris ülést követően a konferencia résztvevői két szekcióra oszlottak: a doktoranduszok a polgári eljárásjog témakörében *Prof. Dr. Szabó Imre prodékán úr* és *dr. Horváth E. Írisz dékáni titkár asszony* megosztott szekcióvezetése mellett kezdhették meg előadásaik prezentálását, a Nemzetközi Magánjogi Szekció *Dr. Horváthy Balázs docens úr* vezetésével folytatta munkáját.

Nemzetközi magánjogi szekció

Vincze Gabriella (PPKE JÁK) az „*Európai jogharmonizáció: az elektronikus kereskedelem szabályozásának kihívásai*” címmel tartotta előadását. Ugyan a CESL (Common European Sales Law) visszavonása 2015-ben megtörtént, azonban a Bizottság 2015-ben lévő jogalkotási tervei között szerepel – 1997 óta – az elektronikus kereskedelem. Az Európa 2020 stratégia tartalmazza a digitális menetrendet egy összefüggő digitális belső piac létrehozására. A doktoranda felhívta a figyelmet arra, hogy a Bizottság céljai között a munkahelyteremtés, befektetés ösztönzés és a KKV-k után közvetlenül az elektronikus kereskedelem szerepel prioritásként. Ezután először az e-kereskedelem fogalmáról beszélt, rávilágítva arra, hogy nincs egy egységes definíció (pl. az e-business tágabb értelemmel bír az irodalomban), majd a B2B, B2C, C2C, B2CC viszonyokról, az adásvétel fogalmi határainak és a digitális tartalmak szolgáltatásának bizonytalanságairól fejtette ki álláspontját.

Bozsó Zoltán (PPKE JÁK) a „*Beruházási Viták Nemzetközi Központjának (ICSID) szerepéről és működéséről*” szóló prezentációját a tőkebefektetésekkel és annak kockázataival (üzleti-, árfolyam-, politikai- és szabályozási kockázat) indította. Az 1965-ben létrejött ICSID-nek jelenleg 159 állam részese, beleértve – 1987 óta – hazánkat is. A szervezet a külföldi befektetők és az államok közötti jogvita rendezésére: békéltetést és egy választottbírói eljárást biztosít. Megalakulása óta az ICSID 500 jogvita rendezésében vett részt. Az előadó részletesen bemutatta a szervezet működését: joghatóságát, anyagi és eljárásjogi szabályait. Előadását a Magyarországot érintő ügyekkel zárta. Kiemelte, hogy eddig összesen 12 eset érintette/érinti Magyarországot (6 ügy van folyamatban). Végül ezek közül két ügyet ismertetett: az ACD Affiliate Limited vs. Republic of Hungary és az Emmis International Holding BV vs. Hungary (Sláger rádió ügy).

Margittay-Mészáros Árpád (SZTE ÁJTK) a „*Határokon átnyúló adatvédelem irányai az EU-ban*” címmel tartott referátumában a személyes adatok védelmét szabályozó európai uniós jogi keretrendszer átfogó reformját vette górcső alá. A Bizottság az új javaslatokkal az egyéni jogok megerősítését célozza, továbbá a globalizációval és az új technológiákkal kapcsolatos problémák megoldására törekszik. Kiemelte az egyablakos rendszert (a több tagállamot érintő esetekre), valamint az Európai Adatvédelmi Testületet. Álláspontja szerint a több tagállamot érintő ügyek esetén jelenleg nincs együttműködés, bizonytalan kimenetelűek az ügyek, ezért a határon átnyúló esetekben az együttműködés és az egyértelmű joghatósági szabályozás fontosságát kell szem előtt tartani.

Muzsalyi Róbert (PPKE JÁK) „*Az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elve az Európai Unió Bírósága joggyakorlatában*” című lendületes és logikus felépítésű referátumában az uniós jog nemzeti polgári eljárásjogra gyakorolt hatását elemezte, azon belül is a közvetett hatást, azaz az EUB jogalkotóra és jogalkalmazóra gyakorolt hatását. Ennek keretében kiemelte azon ügyeket, ahol a nemzeti bíróságok az uniós testület döntései után másként kell értelmezzék a normaszöveget, mint korábban. Az EUB már 1976-ban deklarálta, hogy az eljárásjogi autonómia nem korlátlan, mert figyelemmel kell lennie az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvére. A doktorandusz ennek kapcsán bemutatta a frissen született Baczó és Vizsnyiczai v. Raiffeisen Bank (C-567/13. sz.) eseten keresztül az egyenértékűség elvét. Eszerint a jogalanyok uniós jogainak védelmét biztosító bírósági eljárásjogi szabályok nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint a hasonló belső helyzetekre vonatkozó szabályok (ld. Asturcom ítélet, C-40/08. sz.). Ezután a példaügy vonatkozásában a tényleges érvényesülés elvét is vizsgálta, amely dogma alapján az eljárásjogi szabályok a gyakorlatban nem tehetik lehetővé a rendkívül nehézé az uniós jogrend által biztosított jogok gyakorlását (ld. Pohotovost' ítélet, C-470/12. sz.).

Az ebédszünetet követően *Balog Balázs* (SZTE ÁJTK) érdekes és alapos prezentációjával szemléltette korántsem egyszerű témáját: „*A határon átnyúló vitarendezés lehetőségei és korlátai a szénhidrogén koncessziók esetében*”. A magyar szénhidrogén vagyon koncesszió kapcsán bemutatta a 2013-ban, majd 2014-ben kiírt pályázati kört. Az összefüggő jogszabályi háttér (nemzeti vagyonról szóló törvény; koncessziós törvény; részletszabályok a bányászati törvényben; Ptk.) elemzése után szemléletesen ábrázolta a koncesszió szereplőit, tárgyát, a szénhidrogén koncesszió

dologi jogi háttérét és a választottbírószági rendelkezéseket. A jogviták rendezésénél a koncessziós törvényt és a nemzeti vagyonról szóló törvényt vetette össze a választottbírószági törvény módosításával, kiemelve az ellentmondásokat tartalmazó 14/2013. AB határozatot, és rávilágítva a választottbírószági kikötés – akkor még hatályos – tilalmának és a magyar jog kötelező alkalmazásának gyakorlati problémáira.

Bujdos Ágnes (DE ÁJK) a „*Kijevi Jegyzőkönyv az ipari balesetek határokon áterjedő hatásaiból eredően a határvizeken okozott károkért viselt polgári jogi felelősségről és kártérítésről*” címmel adott elő. A víz védelmének fontosságát alátámasztva először két egyezményt elemzett. A helsinki vízügyi egyezményt (1992), amely 1996 óta hatályos, jelenleg 40 állam ratifikálta, és tartalmazza – többek között – a „határvíz” és a „határokon áterjedő hatás” fogalmát. Ezután az ipari balesetekről szóló egyezményt (1992, Helsinki), amely 2000-ben lépett hatályba, és 41 ország ratifikálta. E körben az „ipari baleset” korlátozott definíciójáról szólt (hiszen az nem terjed ki pl. a nukleáris balesetekre, vagy a katonai létesítményben bekövetkezett balesetekre). A Kijevi Jegyzőkönyvet (2003) aláíróknak legalább az egyik fenti egyezményhez csatlakozniuk kell, s a Jegyzőkönyvet eddig ugyan 24 ország aláírta, azonban csak Magyarország ratifikálta (2004-ben). Ennek közvetlen kiváltó oka a tiszai csián per volt. Érdekessége a Jegyzőkönyvnek, hogy megjelenik az ökológiai kár fogalma, valamint el lehet számolni a megelőzésre, vagy a minimalizálásra vagy mérséklésre fordított költségeket is. A Kijevi Jegyzőkönyv sikertelenségére három okot hozott a doktoranda: a motiváció hiánya, a kár fogalmának tág meghatározása és a pénzügyi biztosíték rendszere.

Gulyás Dávid (PPKE JÁK) „*A többoldalú, nemzetközi gazdasági szerződések formai és tartalmi jellegzetessége a klinikai kutatások területén*” címmel vázolta kutatását. Beszélt a klinikai vizsgálatról, az ellenőrzésről (Food and Drug Agency szerepéről és az engedélyezésről), majd a szerződések szereplőiről: gyógyszercégek, CRO (Contract Research Organization) cégek, végül a szerződéstípusokról és a felek közötti jogviszonyokról. Ez utóbbit egy olyan kutatási szerződésnek minősítette, amelyben eredménykötelelem és gondosságkötelelem váltja egymást. Kiemelte e szerződéstípus főbb elemeit: osztott felelősségi rendszer, eredmények felhasználási jogai, adatkezelés, ellenőrzés, összeférhetetlenségi szabályok és a vitarendezés (mely általában választottbíráskodás).

Németh Ildikó (PPKE JÁK) élvezetes és izgalmas témát dolgozott fel: a „*Domicile, mint a határon átnyúló viták rendezésének angolszász megoldása*” címmel. A doktoranda elsőként a domicile kapcsolóelvének értelmezéséről és kivételezett szerepéről ejtett szót. A kifejezés fordításával kapcsolatosan utalt arra, hogy a 'lakóhely' szó más tartalommal bír, ezért maradt a precízebbnek tűnő angol elnevezésnél. Maga az elv az angol esetjogban fejlődött ki, gyökerei a kánonjoghoz vezethetők vissza. Ezután rátért a hatályos angol jogbeli domicile fajtáira, amely lehet eredeti domicile (születéssel szerzett, „törvény” erejénél fogva, nem lehet vele felhagyni), vagy választással szerzett domicile (feltételei: a tényleges lakóhely és a tartós letelepedés szándéka – így a menekült, a katonai szolgálatot teljesítő, az elítélt, vagy a gyógykezelésen tartózkodó személy nem szerzheti azt meg). Tartalmas előadását a hallgatóságot is „megmozgató” esetekkel is „fűszerezte”, pl. a Marc vs. Marc ügy.

Kozák Henriett (ELTE ÁJK) doktoranda, gyakorló bíróként, az *aktuális kérdéseket és válaszokat* kutatta az *európai családjogot érintő bírósági eljárásokban*. Prezentációjában a leggyakoribb pertípusról a házasság felbontásáról és az azzal kapcsolatos járulékos kereseti kérelmekről beszélt, különösen a szülői felelősségről. A Brüsszel II bis rendelet joghatósági szabályainak bemutatása után a hazai praxisra térve leszögezte, hogy egyre több a határon átnyúló családi jogi per, különösen a szülői felelősségi kérdésekben. Ennélfogva érdekesítő referátumában főként a Brüsszel II bis rendelet 12. cikkének (1) bekezdését helyezte fókuszba, amely szerint a házasság felbontásával kapcsolatban eljáró bíróság eljárhat a szülői felelősség kérdésében is. Végül a jogszabályhely értelmezésének aktuális gyakorlati kérdéseiről szolt: az időbeli alkalmazásáról; az érdemi perbebocsátkozás formáiról.

A rövid kávészünetet követően *Kovács Viktória* (SZE ÁJTK) „*A tengeri árutovábbítás szabályozásának fejlődése. A Brüsszeli Egyezmény*” címmel tartott előadásában a tengeri árutovábbítás fejlődési ívét három szakaszra osztotta: ipari forradalom–Brüsszeli Egyezmény; „konténerforradalom”–ENSZ konvenciók–Hamburgi Egyezmény; Rotterdami Egyezmény. Előadásában az első korszakról adott részletes ismertetőt, így a vonalhajózás kialakulásának kezdeteiről, valamint a fuvarjogi szabályozás egyes egységesítési kísérleteiről mind Európában, mind az USA-ban (utóbbiban a népszerű Harter Act-ről). Az új lendületet kapó nemzetközi jogegységesítés eredményeképp elfogadták a Brüsszeli Egyezményt, amely rendelkezik pl. a tengerképeségről, a rakományképeségről, valamint a felelősségkorlátozásról. Konklúziójában a doktoranda kifejtette, hogy a 2009-es Rotterdami Egyezmény valójában viszszanyúl a Brüsszeli Egyezmény szabályaihoz, főként a felelősség kérdéseiben.

Polgár Miklós (PTE ÁJK) „*A polgári jogi vita határokon átnyúló rendezésének kihívásai az összehasonlító jog szemszögéből*” címmel kiindulópontként az összehasonlító jog szerepéről és az európai polgári jog gyökereinek összehasonlításáról ejtett szót. Ezután a magánjog hatását mutatta be a nemzetközi jogra és vice versa (kitérve a Riggs vs. Palmer ügyre, 1889-ből). Majd röviden kitért az Európai Unió magánjogi fejlődésére.

Kis Réka (ELTE ÁJK) „*A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról szóló, azaz a Brüsszel II bis rendelettel kapcsolatos aggályok*”-ról tartott referátumot. Kifogásként a szokásos tartózkodási hely értelmezhetőségét vetette fel, majd a ‘házassági ügyek’ fogalmának sokszínűségét. Ez utóbbi tekintetében példának hozta az egyenmű házastársak helyzetét (külön kitérve a román Ptk.-ra). Előadását az állampolgárság elve esetén a többes állampolgárság egyenlőségének veszélyeivel folytatta, lásd az EUB gyakorlatában felmerült Hadadi ügy. A doktoranda végül a szülői felelősséggel kapcsolatos aggályait mutatta be. Helyeselhető nézete szerint a Brüsszel II bis rendelet túlzottan merev, az uniós instrumentum jogbiztonságra törekvő rendelkezései tulajdonképpen az emberséges megoldást igénylő valós helyzetek kárára valósulnak meg.

Polgári eljárásjogi szekció

A Polgári Eljárásjogi Szekció első eladójaként *Asbóth-Hermányi Lőrinc Bence*, doktorandusz (PPKE JÁK) ismertette az 1896/2006/EK rendelet, a 44/2001/EK rendelet és a 2005. évi VII. törvény alkalmazása körében a joggyakorlat által felszínre hozott visszásságokat. Az előadó bírósági határozatok tükrében vizsgálta meg az európai fizetési meghagyásos eljárás és a magyar fizetési meghagyásos eljárás kapcsolódási pontjait, ezen felül arra a kérdésre kereste a választ, hogy a Montreali Egyezményen alapuló kártérítési követelés a „nem vitatott követelés” kategóriájába sorolható-e.

Másodikként *Suri Noémi*, tudományos segédmunkatárs (PPKE JÁK) „*A határon átnyúló öröklési ügyekben kiadott okiratok szabályozása*” című referátuma körében az európai öröklési rendelet közokiratokra irányadó szabályozásának kritikai szemléletű elemző megközelítését végezte el. Ugyan a rendelet taxative nem mondja ki, hogy a közokiratok bizonyító erejének megítélése kapcsán a *lex fori* vagy a *lex causae* kapcsolódva az irányadó, azonban a közokiratok megtámadására vonatkozó szabályozás révén mégis nyilvánvalóvá válik az európai jogalkotói szándék. Az előadó megállapítása szerint a rendelet a közokiratok *alaki bizonyító ereje* tekintetében a *lex fori elvének*, az *anyag bizonyító erő* tekintetében a *lex causae* elvének enged teret.

A szekcióülés harmadik előadása *Juhász Krisztina*, doktoranda (PPKE JÁK) „*Rendeletek egymás között, hatály, joghatóság, elismerés, végrehajthatóság*” címmel hangzott el. Az élettársak személyi és vagyoni viszonyaira alkalmazandó jogból fakadó tagállami jogértelmezési nehézségeket az Európai Unió Bíróságának előzetes döntéshozatali eljárásban hozott döntései fényében ismertette.

Horváth E. Írisz, tudományos segédmunkatárs (PPKE JÁK) „*Közös(ségi) elvek? – A kollektív jogorvoslat elvei Európában*” című előadásában a kollektív jogorvoslat körében született uniós jogforrások történeti áttekintését követően, az e tárgyban született bizottsági ajánlás alapelveinek részletes bemutatására vállalkozott. Hess professzor nyomán kifejtésre került, hogy az ajánlásban megfogalmazott elvek egyfajta sajátos eszköztárat biztosítanak az igények érvényesítésére, melynek konkrét tartalommal való megtöltése a tagállamok feladata. Az előadó az ajánlás legnagyobb fogyatékoságaként az egyezség jóváhagyására vonatkozó rendelkezések hiányát jelölte meg.

Az ebédszünetet követően a Polgári Eljárásjogi Szekció délutáni ülése *Légrádi István*, tanársegéd (ELTE ÁJK) „*A bizonyítás szabályozása a Róma I. és a Róma II. rendeletben*” című referátumával folytatódott. Az előadó a rendeletek kapcsolódási pontjai, a normaszövegek elemzése mellett a gyakorlatban felmerülő jogalkalmazási kihívásokat szemlélte.

Hideg Milán István, doktorandusz (PTE ÁJK) a határon átnyúló bizonyításfelvétel visszásságait a polgári bíró szemszögéből tárta az érdeklődő hallgatóság elé. Az Európai Unió Bíróságának kapcsolódó esetjogán keresztül a központi szerv, a megkereső és megkeresett bíróság közötti kommunikációs nehézségeket taglalta. Előadásában arra mutatott rá, hogy a gyakorlatban a megkeresések száma jóval meghaladja a közvetlen bizonyításfelvétel eseteit. Az előadó a videókonferencia lehetőségeinek bátrabb kiaknázását hangsúlyozta.

Malik Éva, doktoranda (PTE ÁJK) felszólalásában arra a kérdésre kereste a választ, hogy valóban megoldotta-e a Mediációs Irányelv az Unió mediációs parado-

xonját? A Mediációs Irányelv átültetésének összehasonlító kontextusba helyezett áttekintését követően a referátum a kötelezően ajánlott közvetítői eljárás mellett és ellen ható érveket vette vizsgálat alá. Megfontolásra érdemesnek tartaná a kötelezően ajánlott közvetítői eljárás egy-egy újabb jogterületre való kiterjesztését is a hazai szabályozásban, különösen a sérelemdíj iránt indított perek esetében.

A szekcióülés nyolcadik előadójaként *Miczán Péter*, doktorandusz (ELTE ÁJK) az új Ptk. által bevezetett intézmény, a bizalmi vagyongazdálkodás polgári eljárásjogi kapcsolódási pontjainak széleskörű áttekintését adta. A bizalmi vagyongazdálkodás két-tős – dologi jogi és kötelmi jogi – természete mellett a perbizomány közötti párhuzamokat és különbségeket vette górcső alá. Az előadásban hangsúlyt kapott az intézmény csoportos perléssel összefüggő szegmenseinek felvázolása is.

Csajági Tímea, doktoranda (ELTE ÁJK) referátumának fókuszában a kegyeleti igények egyes eljárásjogi kérdéseinek bemutatása állt. A kegyeleti jog speciális személyiségi jogi sajátosságainak feltárása mellett az előadó a közösséghez tartozással kapcsolatos sérelmek és a kegyeleti sérelmek összehasonlítását vette vizsgálat alá. *De lege feranda* javaslatokat fogalmazott meg kegyeleti igények érvényesítésére vonatkozóan a jogosultak körének jogalkotó által történő tágabb megvonására, mely véleménye szerint megoldást kínálna azon esetekre is, mikor a kegyeleti jogsértés a közérdekbe ugyan nem ütközik, de nincs olyan egyéb személy, aki felléphetne a kegyeleti jog megsértése miatt.

A kávészünetet követően a Polgári Eljárásjogi Szekció utolsó ülése *Azzola Katalin*, doktoranda (PTE ÁJK) „*A fizetési meghagyásos eljárás az új román Polgári eljárási törvénykönyvben*” című előadásával folytatódott. Az új román Polgári eljárási törvénykönyvbe illesztett bírósági peres eljárás alkalmazási területei, az eljárás részletszabályai, a fizetési meghagyás kibocsátásának esetei és a megsemmisítés iránti kérelemmel felül, a végrehajtási eljárás átfogó szabályairól nyerhettek bővebb ismereteket a konferencián a hallgatóság soraiban helyet foglaló érdeklődők.

Gyimesi Tamás Ferenc, doktorandusz (PPKE JÁK) az érvénytelenség és semmisség intézményét a jogerő szempontjából mutatta be. A Polgári Törvénykönyv hatályos szabályozását az EUMSZ 107. és 108. cikkének kontextusában elemezte, kitérve az Európai Unió Bíróságának joggyakorlatára. Az előadó azon jogirodalmi álláspont mellett érvelt, mely az ítélet jogerőre emelkedését nem a rendelkező rész jogerőre emelkedésében, hanem a bíróságnak az ítéletben megállapított tényálláson alapuló döntésének jogerőre emelkedésében látja.

Tizenegyediként *Lugosi József*, doktorandusz (ELTE ÁJK) a „*Jogérvényesítés – igényérvényesítés*” című előadásában a jog (követelés) és igény kapcsolatának elemzését a jog (követelés) és az igény-fogalom megjelenésének a határon átnyúló vita-rendeles folyamatában (európai fizetési meghagyásos eljárásban, kisértékű követelések európai eljárásában és a fizetésképtelenségi eljárásban) vette vizsgálat alá. Az európai uniós rendeletekben a „jogérvényesítés” kifejezés szinonimája az „igényérvényesítés”. Tekintettel arra, hogy e körben csak pénzkövetelésről van szó (vagy az adóssal szembeni pénzkövetelésről), e kifejezések az európai uniós joganyag előírásai szerint – részben és egészben – a „követelés” érvényesítésével is leírhatóak.

A Polgári Eljárásjogi Szekció *Szigeti Krisztina*, doktoranda (PPKE JÁK) referátumával zárult. Egy hipotetikus kérdés megválaszolását intézte a doktorandusztársai

felé: amennyiben a bíróság tisztességes eljáráshoz való jog megsértése miatt jár el a bíróság, ez vajon alapjogi bírászkodásnak tekinthető-e? A tisztességes eljáráshoz való jog alapjogi és polgári jogi vetületeinek számba vételét követően az alapjogi bírászkodás megváltozott fogalmi elemeinek meghatározására tett kísérletet.

Összegzésként leszögezhető, hogy a plenáris ülés három előadásával és a két szekció összesen huszónhét referátumával igazán tartalmas és izgalmas konferencianapot hozott azon előadó doktoranduszok és érdeklődők számára, akik – komolyan gondolva a tudományos konferenciák lényegét: azaz a tudományos eszmecserét és diskurzust – végighallgatták a prezentációkat, hozzászólásukkal gazdagították mindannyiunk ismereteit, amely által esetlegesen egy-két újabb gondolat is született, akár épp a jövő évi ötödik közös találkozóhoz, együttgondolkodáshoz!

SURI Noémi – SZABÓ Sarolta
tudományos segédmunkatárs egyetemi docens